

***Ochthebius melanescens* – potvrzení výskytu v Čechách (Coleoptera: Hydraenidae)**

Stanislav Benedikt¹, Milan Boukal² & Michal Straka³

¹ Částkova 10, 326 00 Plzeň, Czech Republic; e-mail: sbenedikt@seznam.cz

² Kpt. Bartoše 409, 530 09 Pardubice, Czech Republic; e-mail: milanb@seznam.cz

³ Department of Botany and Zoology, Masaryk University, Kotlářská 2, 611 37 Brno, Czech Republic;
e-mail: michal.straka@centrum.cz

BENEDIKT S., BOUKAL M. & STRAKA M. 2011: *Ochthebius melanescens* – potvrzení výskytu v Čechách (Coleoptera: Hydraenidae) (*Ochthebius melanescens* – occurrence confirmed in Bohemia (Coleoptera: Hydraenidae)). – Západočeské entomologické listy, 2: 41–43. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 19-8-2011.

Abstract. *Ochthebius melanescens* Dalla Torre, 1877 is recorded from the Pramenský Potok stream and the Mže River in western Bohemia. These findings corroborate the recent occurrence of the species in Bohemia as the last voucher specimen is approximately 80 years old. Seventeen specimens in the Pramenský Potok stream and five specimens in the Mže River were collected from mosses and on stones. Notes on the distribution of the species and its bionomical demands are given. Collecting circumstances are discussed.

Key words: *Ochthebius melanescens*, Coleoptera, Hydraenidae, faunistics, western Bohemia, Czech Republic

ÚVOD

Vodomil *Ochthebius melanescens* Dalla Torre, 1877 (Obr. 1) náleží do podrodu *Enicocerus* Stephens, 1829. V České republice byl v rodu *Ochthebius* Leach, 1815 dosud spolehlivě prokázán výskyt 18 druhů, přičemž z podrodu *Enicocerus* jsou v současnosti známy 4 druhy (BOUKAL et al. 2007, STRAKA et al. 2011). Druh *O. melanescens* patří k nápadně kovově zbarveným druhům s malým koncovým článkem čelistních makadel o délce asi 1/8–1/6 předposledního článku a zároveň s krovkami, které mají zřetelný široký žlábek u postranního okraje krovek až k zadnímu konci švu. Jednoznačná identifikace je však v tomto determinačně poměrně obtížném podrodu možná teprve po studiu samčích genitálií (Obr. 2), protože habituelně jsou jednotlivé druhy podrodu jinak poměrně uniformní. Pro spolehlivou determinaci je nutno použít klíč LOHSEHO (1971) s dodatky HEBAUERA (1989) a JÄCHA (1998).

Ochthebius melanescens je rozšířen ve střední a jihovýchodní Evropě, severozápadní hranice rozšíření sahá po jihovýchodní Německo, Českou republiku a jihozápadní Polsko (JÄCH 1992, 2004). Žije v tečkoucích vodách na osluněných kamenech a skaliscích vyčnívajících z proudu. Nalezeme jej těsně u hladiny v nárostech řas (BOUKAL et al. 2007), či mechů. Z bioindikačního hlediska je druh řazen

Obr. 1. Vodomil *Ochthebius melanescens* z lokality Pavlovice. (foto Z. Kejval)

Fig. 1. *Ochthebius melanescens* from the locality of Pavlovice. (photo by Z. Kejval)

mezi druhy reliktní (BOUKAL et al. 2007), tj. druhy s nejužší ekologickou valencí, obývající výhradně přirozené biotopy, které jsou v podmínkách střední Evropy ohrožovány lidskými zásahy. V Červeném seznamu (FARKAČ et al. 2007) je druh zařazen do kategorie EN (ohrožený druh), protože se lze domnívat, že čelí velkému nebezpečí vyhynutí (vyhubení) ve volné přírodě.

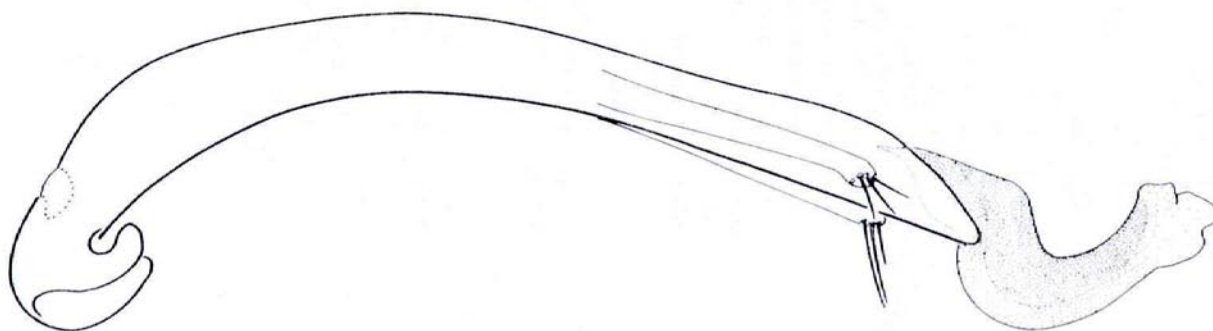
Z Čech byl dosud znám jen z několika velmi starých nálezů situovaných vesměs v severovýchodní části území (Lánov, Malá Skála, Zdobnice nad Orlicí) zhruba z období před 80 lety (JÁCH 1992, BOUKAL et al. 2007). Z území Moravy jsou známy staré nálezy ze Znojma a Dyje (JÁCH 1992, BOUKAL et al. 2007), ostatní údaje staré i recentní pocházejí ze severních

moravských pohoří: Oderské vrchy, Moravskoslezské Beskydy a Vsetínské vrchy (BOUKAL et al. 2007). Rozšíření viz na Obr. 3.

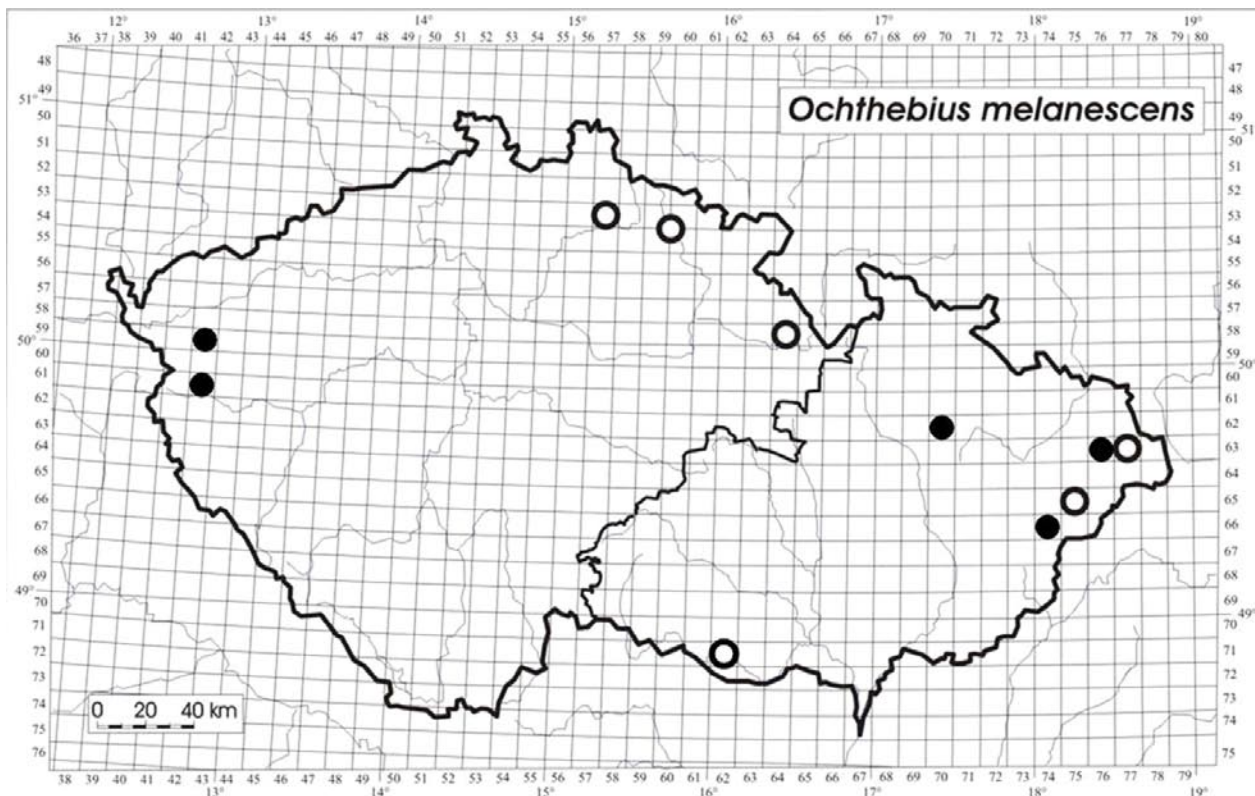
VÝSLEDKY

Ochthebius melanescens byl nalezen na dvou lokalitách v západních Čechách. Níže uvádíme okolnosti nálezů na každé z nich.

1. **Slavkovský les: Pramenský potok.** Nálezy byly učiněny v rámci orientačního průzkumu potoka. Na lokalitě byl pozorován velice hojný výskyt tohoto druhu, většina jedinců byla pozorována na kamenech vyčnívajících z vody a byla přítomna na hranici voda-vzduch, často také ve vodou oplachovaných me-

Obr. 2. Aedeagus druhu *Ochthebius melanescens*. (podle JÁCH, 1992)
Fig. 2. Aedeagus of *Ochthebius melanescens*. (according to JÁCH, 1992)

Obr. 3. Známé nálezy *Ochthebius melanescens* v České republice; kroužky – nálezy před rokem 1950, kolečka – nálezy od roku 1950.

Fig. 3. Known records of *Ochthebius melanescens* in the Czech Republic; circles – records before 1950, dots – records since 1950.

ších. Pramenský potok má v místě nálezu charakter epiritrálního toku, má přirozené koryto a břehy se zachovalými břehovými porosty. Vysokou zachovalost lokality indikují i nálezy dalších vzácných druhů čeledi Hydraenidae např. *Ochthebius metallescens* Rosenhauer, 1847 nebo *Hydraena minutissima* Stephens, 1829. Nadmořská výška lokality je 600 m.

2. **Tepelské vrchy: řeka Mže.** Druh zde byl nalezen během příležitostného entomologického průzkumu v pěti exemplářích v meších na kamenech v řece. Všechny exempláře byly nalezeny metodou vymývání mechů. Při této metodě jsou menší kameny, porostlé mechy a vyčnívající nad hladinu řeky, potopeny do nádoby s vodou. Zachraňující se hmyz vyplave na hladinu vody v nádobě. Tak se dá snadno sbírat skrytě žijící hmyz, jinak v přírodě jen obtížně zjištělný. Metodu lze samozřejmě dobře aplikovat i na jiný organický či anorganický materiál (stařina, substrát apod.). Společně s *O. melanescens* byly na lokalitě takto zjištěny i další zajímavé druhy brouků, indikující výjimečně zachovalé vodní a litorální prostředí, především drabčici *Ocalea concolor* Kiesenwetter, 1847, *Ochtheophilus omalinus* (Erichson, 1840) a *Quedius riparius* Kellner, 1843. Řeka Mže je ve svém horním úseku poměrně čistým tokem uzavřeným v hlubokém údolí. Nejsou zde vystavěna žádná vodní díla, kolísání hladiny je proto zcela závislé jen na aktuálních klimatických podmínkách. Za normálního stavu je řeka mělká, přítomnost četných kamenů vyčnívajících nad hladinu a rychlejší tok vody jí dává charakter mohutnější podhorské bystřiny (Obr. 4). Nadmořská výška se v místě nálezu pohybuje okolo 440 m.

Přehled nálezů: Bohemia occ., Mnichov env. (5942), Pramenský potok, na vlhkých kamenech, 21.X.2008,

Obr. 4. Horní tok řeky Mže má charakter velké podhorské bystřiny. (foto J. Raisová)

Fig. 4. The upstream of the Mže River appears as a great submontane brook. (photo by J. Raisová)

17 ex., M. Straka lgt. et det., coll. M. Straka (13 ex.), Masarykova Univerzita Brno, Přírodovědecká Fakulta (Srovnávací sbírka vodních bezobratlých) (3 ex.), D. Boukal (1 ♂); Pavlovice env. (6142), řeka Mže, v meších na kamenech v řece, 17.VII.2010, 3 ♂♂, 2 ♀♀, S. Benedikt lgt., coll. S. Benedikt (1 ♂), M. Boukal coll. (2 ♂♂, 1 ♀♀) et Muzeum Chodska Domažlice (1 ♀); vše M. Boukal det.

Potvrzení výskytu v Čechách.

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří Ivanu Skálovi, který upozornil na možnost výskytu *O. melanescens* v Pramenském potoce. Spolupráce M. Straky na tomto příspěvku byla podpořena výzkumným záměrem MSM 0021622416.

LITERATURA

- BOUKAL D. S., BOUKAL M., FIKÁČEK M., HÁJEK J., KLEČKA J., SKALICKÝ S., ŠTASTNÝ J. & TRÁVNÍČEK D. 2007: Katalog vodních brouků České republiky (Coleoptera: Sphaeriidae, Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Hygrobiidae, Dytiscidae, Helophoridae, Georissidae, Hydrochidae, Spercheidae, Hyrophilidae, Hydraenidae, Scirtidae, Elmidae, Dryopidae, Limnichidae, Heteroceridae, Psephenidae). – Klapalekiana, 43 (Suppl.): 1–89.
- FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. (eds) 2005: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.
- HEBAUER F. 1989: 7. Familie: Hydraenidae, pp. 72–82. – In: LOHSE G. A. & LUCHT W. H. (eds): Die Käfer Mitteleuropas. Band 12 (1. Supplementband). – Goecke & Evers, Krefeld, 346 pp.
- JÄCH M. A. 1992: Revision of the Palearctic species of the genus *Ochthebius* Leach. VII. The subgenus *Enicoceurus* Stephens (Coleoptera: Hydraenidae). – Elytron, 5: 139–158.
- JÄCH M. A. 1998: 7. Familie: Hydraenidae, pp. 83–97. – In: LOHSE G. A. & KLAUSNITZER B. (eds): Die Käfer Mitteleuropas. Band 15 (4. Supplementband). – Goecke & Evers, Krefeld, 398 pp.
- JÄCH M. A. 2004: Family Hydraenidae Mulsant, 1844, pp. 102–122. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds): Catalogue of Palaearctic Coleoptera, 2. Hydrophiloidea – Histeroidea – Staphylinoidea. – Apollo Books, Stenstrup, 942 pp.
- LOHSE G. A. 1971: 7. Familie: Hydraenidae, pp. 95–125. – In: FREUDE H., HARDE K. W. & LOHSE G. A. (eds): Die Käfer Mitteleuropas. Band 3. – Goecke & Evers, Krefeld, 365 pp.
- STRAKA M., KOMZÁK P., BOUKAL D. & TRÁVNÍČEK D.: Minute moss beetles (Coleoptera: Hydraenidae) and riffle beetles (Coleoptera: Elmidae). – In: MALENOVSKÝ I., KMENT P. & KONVIČKA O. (eds): Species inventories of selected arthropod groups in the Bílé Karpaty Protected Landscape Area and Biosphere Reserve. – Acta Musei Moraviae, Scientiae Biologicae (Brno), 98 (Supplementum) (in print).